

SODANKYLÄN KURKIKOSKEN (KURKIASKAN) ALLASALUEEN KAIVAUKSET
(Kohteet 66 IONOSFÄÄRIASEMA, 97-98 KOSKENNISKA 2-3)
K. Katiskoski 1990

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
66 IONOSFÄÄRIASEMA (arkistotiedot)	2
KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA (ks. v:n 1989 kaivauskertomus)	3
KAIVAUKSEN TAVOITTEET JA TEKNIikka	3
HAVAINNOT MAAPERÄSTÄ	4
LÖYDÖT	4
YHTEENVETO	6
97-98 KOSKENNISKA 2-3 (arkistotiedot)	8
KAIVAUKSEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	9
KAIVAUSTEKNIikka	9
TULOKSET	10
KOSKENNISKA 2	10
KOSKENNISKA 3	11
LUETTELO KARTOISTA	12
LUETTELO NEGATIIVEISTA, KUVISTA JA DIAPOSITIIVEISTA	12
KARTAT	14
KUVATAULUT	23

JOHDANTO

Sodankylän kirkonkylän eteläpuolella Kitiseen rakennettavan Kurkikosken voimalaitoksen ja sen kokooma-altaan vaikutuspiirissä olevalla alueella tehtiin v. 1989 koekaivauksia kaikkiaan 11:ssä muinaisjäännöskohteessa (ks. K. Katiskosken ja T. Pärssisen kaivauskertomukset v:lta 1990). Näistä kohteista jatkettiin tutkimuksia v. 1990 ainoastaan **IONOSFÄÄRIASEMAN** kivikautisella/varhaismetallikautisella asuinpaikalla. Lisäksi viimeisenä tutkimuskesänä ennen altaan rakennustöiden alkamista koekaivettiin Orakosken leirintäalueella ja sen pohjoispuolella mahdollisella kodanpohja-alueella ja kvartsilöytöpaikassa, (kohteet 98 ja 97 **KOSKENNISKA** 3 ja 2). Kenttätöiden varsinainen kaivaustyö tehtiin ajalla 6.8. - 11.9. 1990, josta runsas 3 viikkoa ionosfääriasemalla. Kaivaustyöntekijöiden määrä oli 3-10 ja vahvuus väheni kaivausten loppua kohden. Kokonaiskustannukset olivat mk. Piirtäjänä oli fil.yo. Jukka Setälä Helsingistä ja tutkimusavustajana HuK Tarja Tuppurainen Turusta allekirjoittaneen toimiessa kaivauksen johtajana.

Helsingissä 1.11. 1991

Kaarlo Katiskoski

66 IONOSFÄÄRIASEMA

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1990

Kylä: (Kirkonkylä)

Tila: Valtionmaa 893:1:0, om. Suomalainen tiedeakatemia, 99600
SODANKYLÄ, Metsähallitus, Erott. k. 2, 00130 HELSINKI
ja Kemijoki Oy, Valtakatu 9-11, 96100 ROVANIEMI

Peruskartta: 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA, pain. Hki 1987

Koordinaatit: x = 7474 89-97, y = 484 27-31, z = 177-178

Kaivausalueelta tulleet löydöt: KM 25928:1-86 (saviastianpaloja,
kvartseja ja palanutta luuta)

Aikaisemmat löydöt: KM 20461 (kvartsi-iskoksia), 24178 (kvartsi-
kaavin) ja KM 24889:1-37 (kvartseja, jaspista, palanut-
ta luuta, asbestikeramiikan pala)

Aikaisemmat tutkimukset: M. Torvinen 1978 (inv.), J. Kankaanpää
ja P. Halinen 1987 (inv.) ja K. Katiskoski 1989 (koe-
kaiv.)

Kertomukseen liittyvät: ote peruskartasta
yleiskartta 1:500
vaaituskartta 1:100
tasokartta taso 2 pohjoisosa 1:50
tasokartta taso 2 eteläosa 1:50

Negatiivit f 86086-089 (k. 1-4)

Diapositiivit 24008-011

KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Ks. vuoden 1989 kaivauskertomus

KAIVAUKSEN TAVOITTEET JA KAIVAUSTEKNIikka

Vuoden 1989 koekaivauksessa oli asuinpaikalla tutkittu kaikkiaan runsaan 30 m² ala koeojan, koeruutujen ja fosforinäytekuoppien avulla. Löytöaineisto osoittautui tuolloin vähäiseksi keskityen tasaisen kankaan laitaan jokitörmän päälle n. 30 m matkalle (KM 24889:1-37). Valtaosa löydöistä tuli törmän suuntaisesta koeojasta. Muualla tutkitulla alueella löytöjä oli ainoastaan kolmessa koeruudussa ja ainoa keramiikanpala löytyi sortuvasta jokitörmästä. Muu aineisto koostui kvartseista (joukossa esine ja ydin), ilmeisesti jasperoidi-iskoksesta ja retusoidusta jasperoidista sekä palaneista luunpaloista. Löytöjä ei tullut 10 m kauempaa törmästä. Fosforianalyysin antama kuva poikkesi osittain löytöjen antamasta. Anomalia-alueeksi tulkittava alue oli löytöjen levinneisyyttä laajempi, lähinnä kahdeksi erilliseksi alueeksi jakautunut ja pidemmälle sisämaahan ulottuva. Koska alueella maaperässä oli näkyvissä myöhemmän toiminnan jälkiä ja läheisyydessä on jo lähes 100 vuoden ajan toiminut sää- ja avaruushavaintoasema, pidettiin fosforianomaliaita myös mahdollisesti osittain näiden toimintojen aiheuttamina.

V. 1990 kaivaukset keskitettiin koekaivauksen osoittamalle löytöalueelle sekä myös tätä osittain korreloivalle fosforianomalia-alueelle. Pyrkimyksenä oli tutkia mahdollisimman suuri osa säilyneestä asuinpaikasta ennen sen lopullista tuhoutumista. Kaivausalue sidottiin edellisvuonna jätettyjen paalujen avulla vanhaan koordinaatistoon. Kaivausalueen pituus jokitörmän suuntaisena kaakosta luoteeseen oli 41 m leveyden vaihdellessa 2:sta 13:een metriin sisämaata kohti. Kaikkiaan kaivettiin 195 m². Kaivausalue sivusi länsireunassa edellisvuoden koeojaa. Puuston takia kaivausalueet olivat osin katkelmalliset, tai niiden sisään jäi kaivamatonta alaa. Vuoden 1989 koeojan ja v:n 1990 kaivausalueen välissä sijainnut resentti kuoppa lähiympäristöineen jätettiin kaivamatta. Kolme edellisvuoden koekuoppaa osui

kaivetulle alueelle.

Edellisvuoden tapaan kaivetun kerroksen paksuus oli 5 cm ja löydöt otettiin talteen normaaliin tapaan metrin ruuduissa. Pintaturve poistettiin lapioin. Itse kaivaustyö tehtiin pelkoilla. Koko alueen kattava tasokartta piirrettiin 2-tasosta 1:50, vaaituskartta 1:100 ja edellisvuoden yleiskarttaa täydennettiin 1:500. Kiintopiste oli edellisvuonna käytetty kaivonkansi kaivausalueen pohjoispuolella (kp=125=178,30 m mpy.), joka oli sidottu allasalueen ylävesimerkkeihin (174,10 m mpy.).

HAVAINNOT MAAPERÄSTÄ

Koko kaivausalueen maaperä oli hiekkaa tai karkeaa hiekkaa, ja varsinkin eteläosassa, soraa, ja alueella oli normaalisti huuhtoutunut ja rikastumiskerros (ruskea hiekka). Muutamin paikoin oli palaneen tai palaneen sekaista hiekkaa läikkinä, jotka kuitenkin eteläosassa vaikuttivat luontaisilta. Sen sijaan pohjoisempana edellisvuoden koeojan vieressä (ruudut 136-7/498) ja laajemman kaivausalueen länsiosassa (147-8/501-2) palaneen hiekan värjäymät tulkittiin asuinpaikan aiheuttamiksi. Jälkimmäisessä oli myös kaivetun alueen koko vähäinen palanut luuaineisto. Muuta asuinpaikan aiheuttamaksi kulttuurimaaksi tulkittavaa ei ollut koko alueella.

Paikoin maaperä oli selvästi viime aikoina sekoittunutta. Näin oli erityisesti kaivausalueen pohjoisosassa mainitun palaneen hiekan länsipuolella, jossa maaperää oli paikoin kaiveltu aina 6-8:een kaivauskerrokseen saakka. Tältä alueelta tuli piikkilankaa ym. resentejä löytöjä asuinpaikka-aineiston kanssa.

LÖYDÖT

Löydöllisiä kaivausruutuja oli kaikkiaan 46 kpl. 198:sta kaivetusta. Näistä 3 löydöllistä ruutua 8:sta oli vajaan neliömetrin suuruisia. Löytöaineisto keskittyi muutamaa pohjoisosan ruutuihin (lähinnä 147/501, 148/501 ja /502). Myös eteläosassa oli muutamassa kaivausruudussa useampia löytöjä. Löytöaineisto on

edellisvuoden tapaan vähäinen koostuen pääasiassa kvartseista (226 kpl./2546 g), joissa on erotettu iskosten lisäksi ainakin 3 ydintä ja 21 esinettä/käyttäjälkistä kvartssia. Kvartsiainisto on yleensä laadultaan huonoa ja osin ilmeisesti myös palanut. Löydöissä on myös mahdollinen kvartsiittiesine. Palaneita luunpaloja löytyi ainoastaan n. 3 g kolmesta alueen pohjoisosan kaivausrudusta.

Tärkeimmän löytöaineiston muodostavat 5 saviastianpalaa, jotka tulivat yhtä jokitörmän pintalöytöä lukuun ottamatta kaivausalueen pohjoisosasta. Näiden löytöyhteys on epäselvä, koska ne kaikki löytyivät edellä mainitulta viime vuosikymmeninä sekoituneelta alueelta, jossa oli myös kvartsilöytöjen painopiste. Kaksi astianpaloista on tekstiilipainanteista, pitkillä asbestikuiduilla sidottua tiivistä ohutseinäistä (4-6 mm) tavaraa, ilmeisesti samasta astiasta peräisin (:71 ja :73). Muut ovat vailla selvää koristelua oleva reunapala (:36), jossa reunan päällyks on tasainen sekä mahdollisesti samaan astiaan kuuluva pieni kylkipala, jossa on mahdollisen viiva- ja leimakoristeen jäännettä (pala :65). Reunapala on tekstiilipainanteisia paksuseinäisempi (7 mm) ja sekoitteena oleva asbesti on vähäisempää ja murskatummalta vaikuttavaa.

Epineoliittisen keramiikka-aineiston perusteella asuinpaikan ajoittuminen varhaismetallikauteen noudattaa jo edellisvuoden koekaivauksessa muodostettua kuvaa.

Löytöaineisto (KM 25928:1-86)

	kpl./g
KAIVAUSALUE	
Saviastianpalat	4/35
Kvartsiaineisto	226/2546
iskokset	202/
ytimet	3/
esineet	21/

Kvartsiittiesine	1/13
Kivilaji-iskos	1/1
Palaneet luunpalat	43/n.3
PINTALÖYDÖT	
Saviastianpalat	1/<1
Kvartsiaineisto	31/568
iskokset	30/565
esineet	1/3
Kvartsiitti-iskos	1/133

YHTEENVETO

Ionosfääriasemalla vuonna 1990 kaivettu ala oli n. 195 m², joten kokonaiskaivausala edellisvuoden koekaivaus yhteenlaskettuna on n. 225 m². Värjäytyneen kulttuurimaan merkit olivat vähäisiä ja sijoittuivat lähelle törmän reunan koeojaa kaivausalueen koillisosaan. Mitään varsinaisia rakenteita ei ollut havaittavissa. Myös löytöaineisto oli edellisvuoden tapaan vähäinen ja vain n. 1/4 kaivausruuduista oli löydöllisiä. Määrällisesti löydöt olivat lähes yksinomaan kvartseja, joiden joukossa oli parikymmentä esinettä. Tärkeimpinä löytöinä voi pitää muutamia saviastianpaloja alueen pohjoisosasta. Kaikissa on sekoitteena tai sideaineena asbestikuituja, kahdessa lisäksi ulkopinnassa tekstiilipainannetta. Muuten ei selvää koristetta ole havaittavissa. Epineolittinen keramiikka ajoittanee asuinpaikan ajanlaskun alun molemmin puolin.

Vuoden 1989 koekaivauksen näytteistä tehdyn fosforianalyysin anomalia-arvoilla ei todettu olevan vastaavuutta asuinpaikan arkeologisten havaintojen kanssa. Ilmeisesti läheisen tutkimusaseman toiminta tai alueen muu myöhempi käyttö Kitisen uitoissa

on vaikuttanut fosforiarvoja kohottavasti. Kaivettu alue osoittanee asuinpaikan jäljelle jäänyttä äärimmäistä sisäosaa. Selvemmin tätä oli jäljellä v. 1989 koeojan alueella paikoittaisena kulttuurimaana ja palaneen luun alueena. Sen ydinalue lienee vähitellen tuhoutunut joen vedenpinnan vaihteluiden ja mahdollisten virtausten muutosten aiheuttaman eroosion vaikutuksesta. Kitiseen rakennettujen altainen vaikutuksesta on kevättulvien todettu voimistuneen huomattavasti parin viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Asuinpaikan topografiaa tarkasteltaessa voi jokitörmän todeta leikkaavan juuri löytöalueen kohdalla sen tasaisen hiekkakankaan taitteen, joka on vielä näkyvissä etelämpänä tutkimusalueella. Tulevan Kurki-Askan allasalueen korkein vedenpinta tulee jäämään selvästi törmänreunan alapuolelle, mutta rakennustöiden yhteydessä reunojen sortuminen on tarkoitus estää pengerryksillä.

97 ja 98 KOSKENNISKA 2 ja 3

Kvartsilöytöpaikan ja mahdollisen kodanpohjan koekaivaus

Kylä: (Kirkonkylä)

Tila: Valtionmaa, Rn:o 893:1:0, om. Metsähallitus, Erottajank.
2, 00130 HELSINKI

Peruskartta: 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA, pain. Hki 1987

Koordinaatit: 97: x=7472 25-42, y=3485 12-19, z=172,5-182,5
98: x=7472 25, y=3485 29, z=179

Kaivausalueelta tulleet löydöt (Koskenniska 2): KM 25929:1-14
(kvartsi-iskoksia, -ydin ja -esineitä, kvartsiitti-iskos ja palaneita luunpaloja

Aikaisemmat löydöt (Koskenniska 2): KM 24179:1-3 (kvartseja)

Aikaisemmat tutkimukset: J. Kankaanpää ja P. Halinen 1987 (inv.)

Kertomukseen liittyvät: ote peruskartasta
yleiskartta 1:1000
vaaituskartta 1:200
vaaituskartta 50

Negatiivit f 86090-096 (k. 5-9)

Diapositiivit: 24012-014

KAIVAUSALUEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Kurkikosken suunniteltua allasaluetta inventoidessaan löysivät Jarmo Kankaanpää ja Petri Halinen v. 1987 Sodankylän Orakosken leirintäalueen toimisto- ja kahvilarakennuksesta n. 140 m luoteeseen ja 20 m 4-tien koillispuolelta vanhasta ajourasta kvartsi-kaapimen ja -esineen (inv. n:o 97 KOSKENNISKA 2). Löytöpaikka on loivasti jokea kohti laskevaa rantaterassia, n. 40-50 m vesilinjasta luoteeseen. Lisäksi toimistosta n. 100 m länteen, valtatie lounaispuolelta, löytyi metsän reunasta niin ikään ajouralta kvartsisiesine korkeammalta maastokohdalta. Heti leirintäalueen toimistoalueen kaakkoispuolella, sen takapihalla, havaitsivat Kankaanpää ja Halinen kaksi matalaa neliskulmaista (tai soikeahkoa) maavallia, mahdollisia turvekodan pohjia. Vuoden 1962 topografiselle kartalle paikalle on merkitty Koskenniskan talo ja peltoja. Leirintäalue lienee toiminut paikalla 1960-luvun lopusta lähtien. V. 1989 koekaivoi Timo Pärssinen kohteessa 96 Koskenniska 1 heti kvartsilöytöpaikan pohjoispuolella. 4-tien parannustöiden yhteydessä oli tielaitos vuoden 1989 jälkeen rakentanut valtatie joen puolelle levennykseksi pysäköintialueen, joka ilmeisesti peitti osan kvartsilöytöaluetta.

KAIVAUSTEKNIikka

Koekaivauksen aluksi tehtiin Koskenniska 2 kvartsilöytöpaikan ja mahdollisen kodanpohja-alueen (Koskenniska 3) kattava koordinaattiverkosto, jonka rannansuuntainen x-akseli (suunta 300/360⁰) kasvoi kohti luodetta y-akselin kasvaessa koilliseen. Koordinoitu kaivausalue kvartsilöytöpaikalla käsitti korkeuskäyriä vastaan kaivetun 26-metrinen metrin levyisen koeojan sekä 22 kpl. neliömetrin laajuisia koekuoppia, yhteensä 48 m². Koekaivauksen kattama ala oli 70-90 m kaakosta luoteeseen ja runsas 20 m lounaasta koilliseen. Kaivettu alue sijoittui loivasti jokea kohti viettävään nykyisin niittynä ja joutomaana olevalle rantaterassille. Sitkeä pintakerros poistettiin lapioilla ja kaivaustyö tehtiin lastoilla ja tarvittaessa myös lapioin. Pintahumuksen poiston jälkeen kunkin kaivauskerroksen paksuus pyrittiin pitämään 5 cm vahvuisena. Valtatie lounaispuoliselle löy-

töpaikalle tehtiin joukko koordinoimattomia koekuoppia. Kiintopisteinä käytettiin kahta maakiveä Koskenniska 2 (kp1 = 176,91 m mpy.) ja 3 alueella (kp2 = 179,85 m mpy.), joiden korkeus saatiin valtatie lounaispuolisesta kiintopisteestä n:o 19 (182,56 m mpy.). Alueelta piirrettiin yleiskartta 1:1000, joka ulottui Koskenniska 3 kaivauspaikalle, vaaituskartta 1:200. Sen sijaan taso- ym. karttoja ei piirretty. Leirintäalueella sijaitsevan suuremman mahdollisen kodanpohjan vallia poikki leikkamaan avattiin 10,5 m² laajuinen kaivausalue. Se ulotettiin vallin ulkopuolelle, muttei varsinaisesti lasten hiekkalaatikon käsittävään sisäpuoliskoon (Koskenniska 3, alue 275-278/206-209.50)). Kaivausalueesta piirrettiin vaaituskartta 1:50.

KOEKAIVAUKSEN TULOKSISTA

KOSKENNISKA 2

Kaikkiaan n. 1600 m² alalla tehdyistä 22:sta neliömetrin suuruisesta koekuopasta löytöjä sisältäneitä oli vain 4 kpl. Ainoastaan kaksi eteläisintä sisälsi runsaammin kvartsi-iskoksia, jouskossa kaavin, yhden kvartsiitti-iskoksen (serttiä?) sekä muutamia palaneen luun muruja (ruudut 480/210 ja 489/199). 26-metrisestä koeojasta vain kolmessa ruudussa oli yksittäiset kvartsi-iskokset. Maaperä alueella on pääasiassa soraa, paikoin myös hiekkaa. Nimen omaan koeojan kohdalla maaperä oli monin paikoin myllättyä, erityisesti ruudusta 530/221 alaspäin (koilliseen) aina 50 cm syvyyteen saakka. Myös ylempää ojasta tuli paikalla ilmeisesti vielä 1960-luvulla olleen rakennuksen jäänteinä kivi-jalkaa, viemäriputkea ym. nykyaikaista ~~lunun~~ tavaraa. 1900-luvun kerroksen alla ei soramaassa ollut kulttuurikerroksen merkkejä. Joenpuoleiset koekuopat paljastivat resentin pintakerroksen, jonka alta kulttuurimerkit puuttuivat. Sen sijaan ylempänä sijaitsevista ruuduista humuksen alainen uudempi sekoittunut pintakerros puuttui. Maaperä oli karkeaa ja yleensä hyvin kivistä. Mitään selviä kulttuurikerroksen merkkejä ei täälläkään ollut löytöjen lisäksi havaittavissa.

Kuitenkin mainittujen eteläosan parin koekuopan runsaamat löydöt antavat viitteitä alueella olleesta asuinpaikasta. Nämä

kuitenkin sijoittuivat aivan valtatieen rakentamisen aikoinaan tuhoaman alueen reunaan. Lisäksi 1989-90 toteutettu tienleveys pysäköintialueineen näyttää osuneen juuri tälle todennäköisille asuinpaikka-alueelle. Valtatieen lounaispuolen kvartsi löytöpaikalle kaivetut joukko koekuoppia olivat löydöttömiä ja vailla muita kulttuurimerkkejä. Sen sijaan yksi kvartsiydin löytyi valtatieen joenpuolelta, leirintäalueelle vievän uusitun väylän lounaisreunasta, grillikodan kohdalta. Koko tällä alueella maaperä oli lähes täysin uudelleen muokattua. Koekai- vauksen perusteella jatkotutkimuksia ei katsottu enää tarpeelliseksi.

KOSKENNISKA 3

Leirintäalueen suuremman soikeahkon kodanpohjan (n. 7 m suunnassa W-E, 6 m suunnassa S-N) kehävallin länsiosan leikkaavaksi avattu tasokaivausalue oli kooltaan 3x3,5 m (10,5 m²). Sen sijaan rakenteen sisäpuolta ei ryhdytty tutkimaan siinä olleen hiekkalaatikon ja paksun hiekkakerroksen vuoksi. Pinnan nurmen/humuskerroksen alla maaperä oli hiekkaa. Hiekkavalli oli ensimmäisessä kaivauskerroksessa laajimmillaan ulottuen maanpinnalle erottuvan vallinreunan ulkopuolelle. Valli oli kasattu sen sisäpuolisesta hiekasta ja sekoittunut vailla kerroksittaista rakennetta. Mitään muitakaan rakenteellisia yksityiskohtia ei ollut. Pinnasta pohjaan vallin korkeus oli suurimmillaan n. 30-35 cm, josta maanpinnalle näkyvän vallin korkeus oli n. 20 cm. Vallihiekan ja pintahumuskerroksen alla oli normaali huuhtoutumis- ja rikastumiskerros, eikä viljelysmaan tai muun voitu todeta muodostavan häiriöitä. Tutkittu alue oli kokonaan löydötön. Suoritetun koekai- vauksen perusteella ei vallirakenteen funktiota tai ajoitusta pystytty yksiselitteisesti selvittämään. Kuitenkin on mitä todennäköisimmin kyseessä rakennuksen, ilmeisesti turvekodan, perustus mahdollisesti vielä ajalta, jolloin Koskenniskan talo on sijainnut läheisyydessä. Vanhan peruskartan mukaan viljelykset ovat ulottuneet aivan rakennuksenpohjan läheisyyteen nykyiselle leirialueen nurmikolle. Koskenniska 3:n rakenteet eivät tule tuhoutumaan vedennoston yhteydessä.

LUETTELO KARTOISTA

		s.
Ote peruskartasta 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA, Hki 1987		14
Ote peruskartasta 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA, Hki 1987		15
66 Ionosfääriasema		
Yleiskartta 1:500	A3	16
Vaaituskartta 1:100	A2	17
Tasokartat 1:50 taso 2	A2	18-19
97-98 Koskenniska 2-3		
Yleiskartta 1:1000	A3	20
Koskenniska 2		
Vaaituskartta 1:200	A2	21
Koskenniska 3		
Vaaituskartta 1:50	A4	22

LUETTELO NEGATIIVEISTA

Ionosfääriasema

86086 (k.1)	Työkuva, alueen etelä- ja keskiosaa kaivetaan kuvattu kohti etelää
86087 (k.2)	Kaivausalueen eteläosan 2-tasoa kohti NW
86088 (k.3)	Yleiskuva alueen N-osan 3-tasoon kohti etelää
88889 (k.4)	Alueen N-osan 2-tasoa, josta sekoittuneesta maasta keramiikkaa ja kvartseja, kuv. kohti SSW
Koskenniska 2-3	
86090 (k.5)	Yleiskuva Koskenniska 2 tutkimusalueelle uudelta pysäköintialueelta, kohti NW
86091	Koskenniska 2, koeruutu 550/199, 1-taso, muutamia palaneita kiviä, kuv. kohti NE
86092-093 (k.6)	Yleiskuva Koskenniska 2-3:een, taustalla pysäköintialueen takana leirintäalueen rakennuksia

- 86094 (k.7) kuvattu tutkimusalueen pohjoisosasta kohti SW
Koskenniska 3, kaivausalue paalutettuna, kuv.
kohti itää
- 86095 (k.8) Koskenniska 3, kaivausalueen 1-taso kohti itää
- 86096 (k.9) Koskenniska 3, kaivausalueen 2-taso kohti itää

LUETTELO DIAPOSITIIVEISTA

- 24008 Ionosfääriasema, työkuva, alueen etelä- ja keskiosaa
kaivetaan, kuv. kohti etelää
- 24009 Ionosfääriasema, kaivausalueen eteläosan 2-tasoa luoteeseen kuvattuna
- 24010 Ionosfääriasema, yleiskuva alueen pohjoisosasta, 3-tasoa etelää kohti kuv.
- 24011 Ionosfääriasema, alueen pohjoisosan laajennusta, 2-tasoa, josta sekoittuneesta hiekasta keramiikkaa ja kvartsilöytöjä, kuv. kohti SSW
- 24012 Koskenniska 2, yleiskuva kaivausalueelle uudelta pysäköintialueelta, kohti luodetta
- 24013 Koskenniska 3, kaivausalue kodanpohjan vallia leikkaamassa, vallihiekkaa näkyvissä 1-tasossa, kuv. itään
- 24014 Koskenniska 3, kodanpohjan valli pohjaan kaivettuna, kuv. itään

SODANKYLÄ 66 IONOSFÄÄRIASEMA

Ote peruskartasta 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA 1:20 000

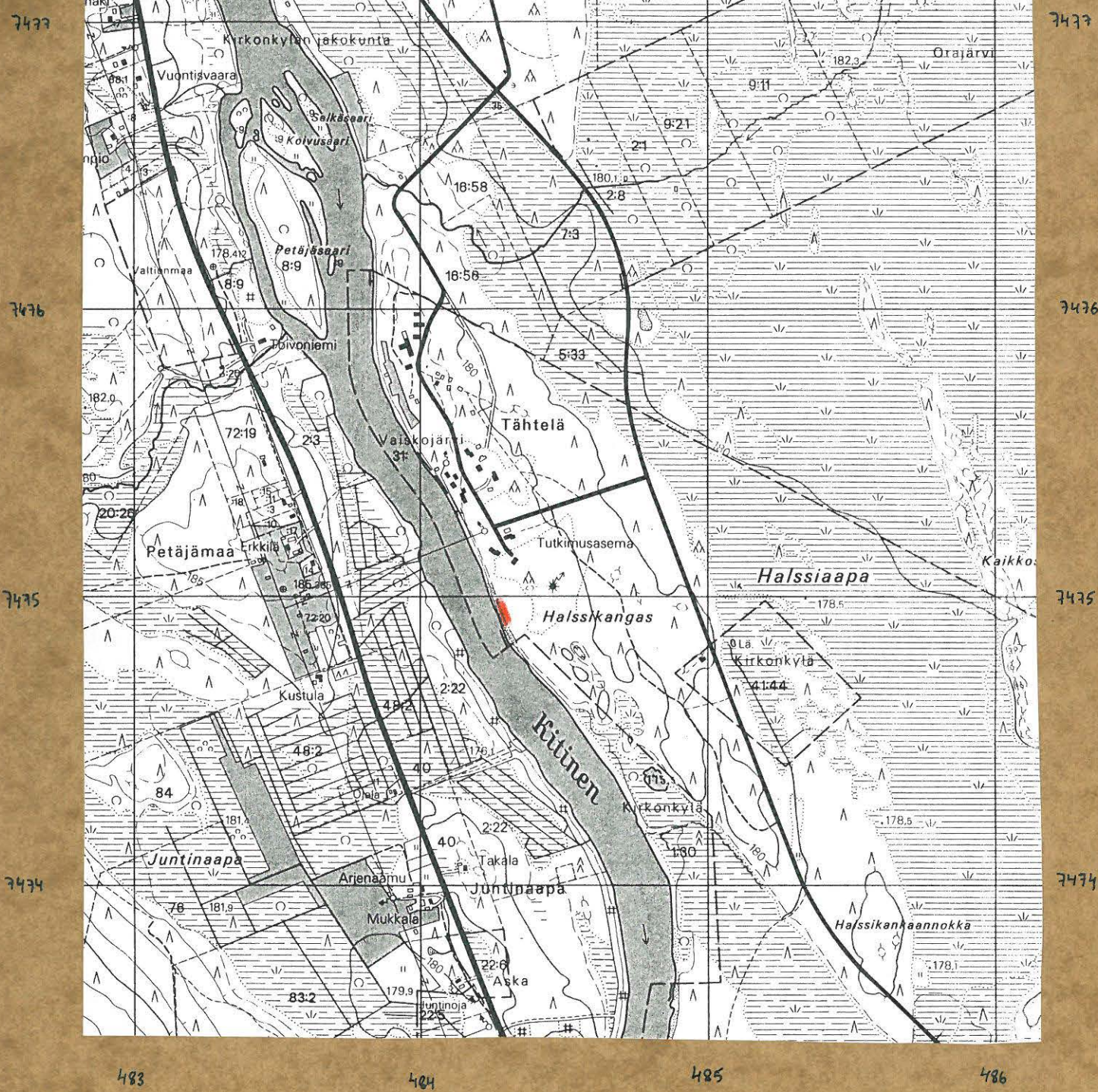
kaivausalue

x = 7474 95

y = 484 28

z = 178

Hki 1987

SODANKYLÄ 97 KOSKENNISKA 2-3

Ote peruskartasta 3713 07 JÄNKÄVUOAJA 1:20000

kaivausalue

x= 7472 25-42

y= 3485 12-29

z= 175 - 179

Hki 1987

7473

7473

7472

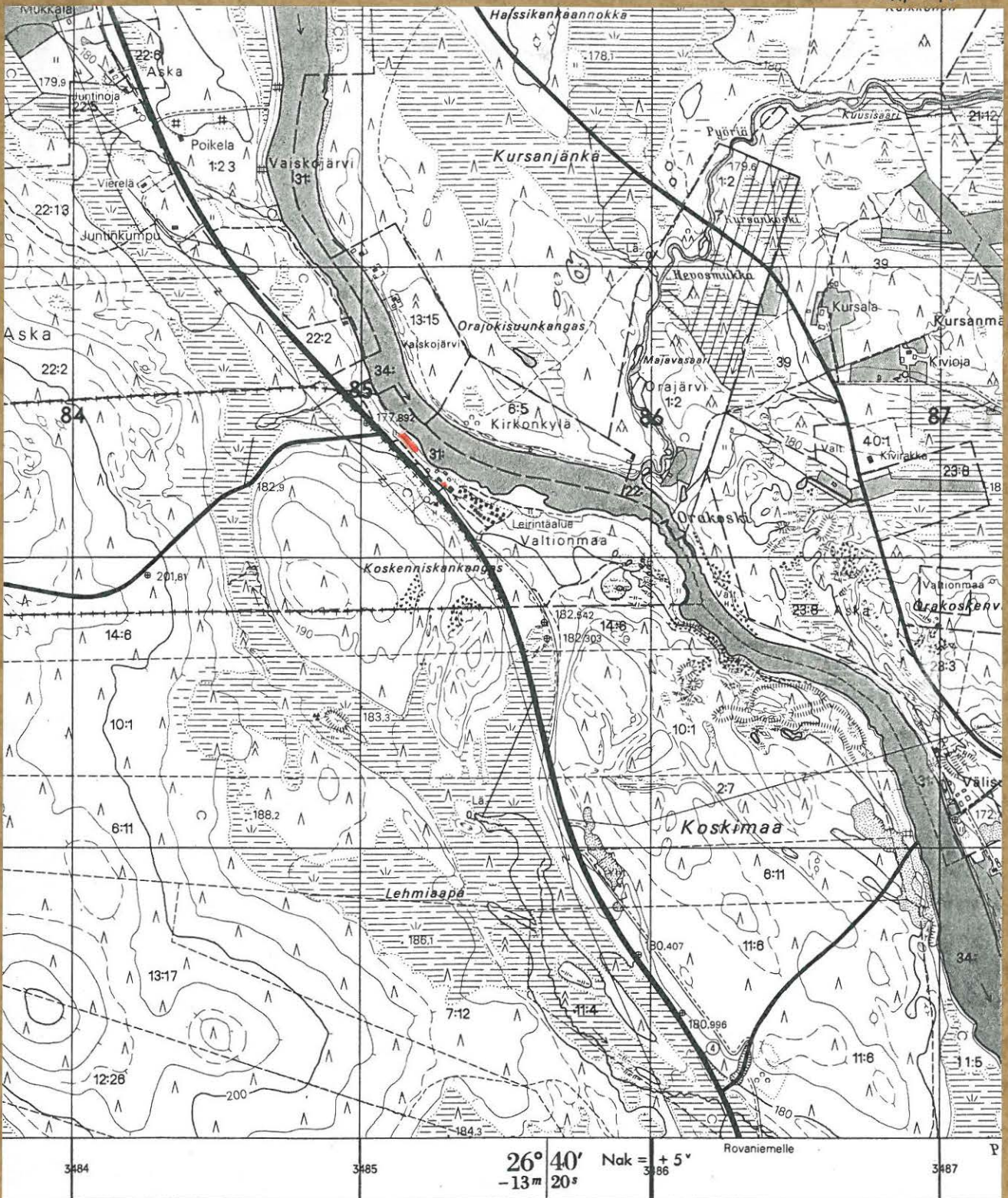
7472

7471

7471

7470

7470

3484   3485   3486   3487

26° 40'   Nak = + 5°

-13m 20s   3486

Rovaniemelle

3484   3713 07   3485   3486   3487

Korkeudet metreinä merenpinnasta N 60-järjestelmän mukaan   ilmakuvaus 1983

K. Katiskoski 1990

SODANKYLÄ 66 IONOSFÄÄRIASEMA

K. KATISKOSKI 1990

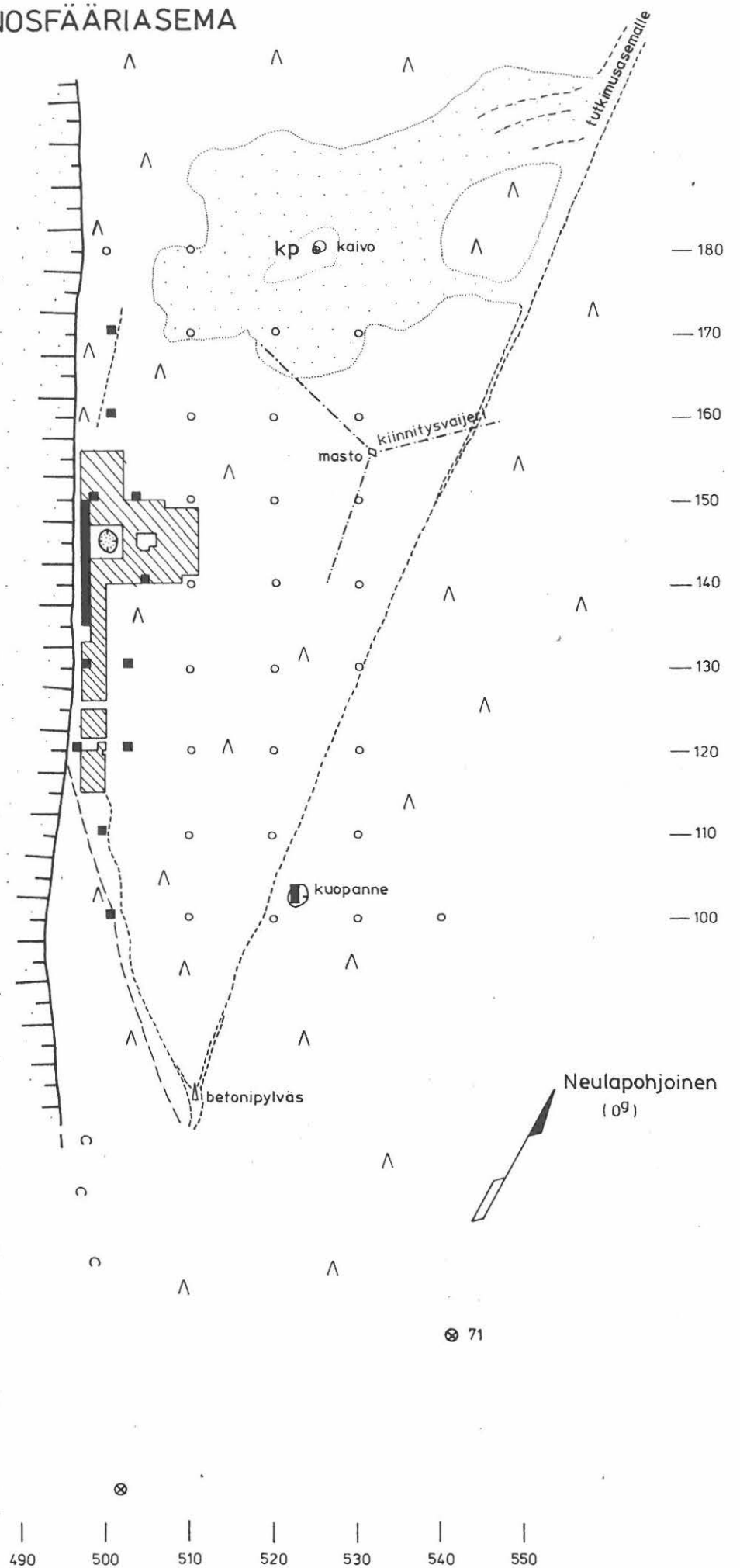
Yleiskartta *oikennuuskopio* mk 1:500

25m

kp = 125 = 178,30

piirt. K. Katiskoski,
A. Korkala ja J. Setälä

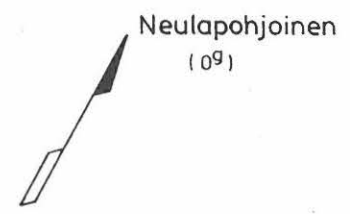
KITINEN

- v. -90 kaivausalue
- v. -89 koeoja
- v. -89 koekuoppa
- v. -89 fosforinäytekuoppa
- rajapyykki
- resentti kaivanto
- avoin hiekka-alue
- jokitörmä
- mäntymetsä
- pensaikkoa

490 500 510 520 530 540 550

⊗ 71

SODANKYLÄ 66 IONOSFÄÄRIASEMA
K. KATISKOSKI 1990

Pinta- ja pohjavaaituskartta
mk 1:100

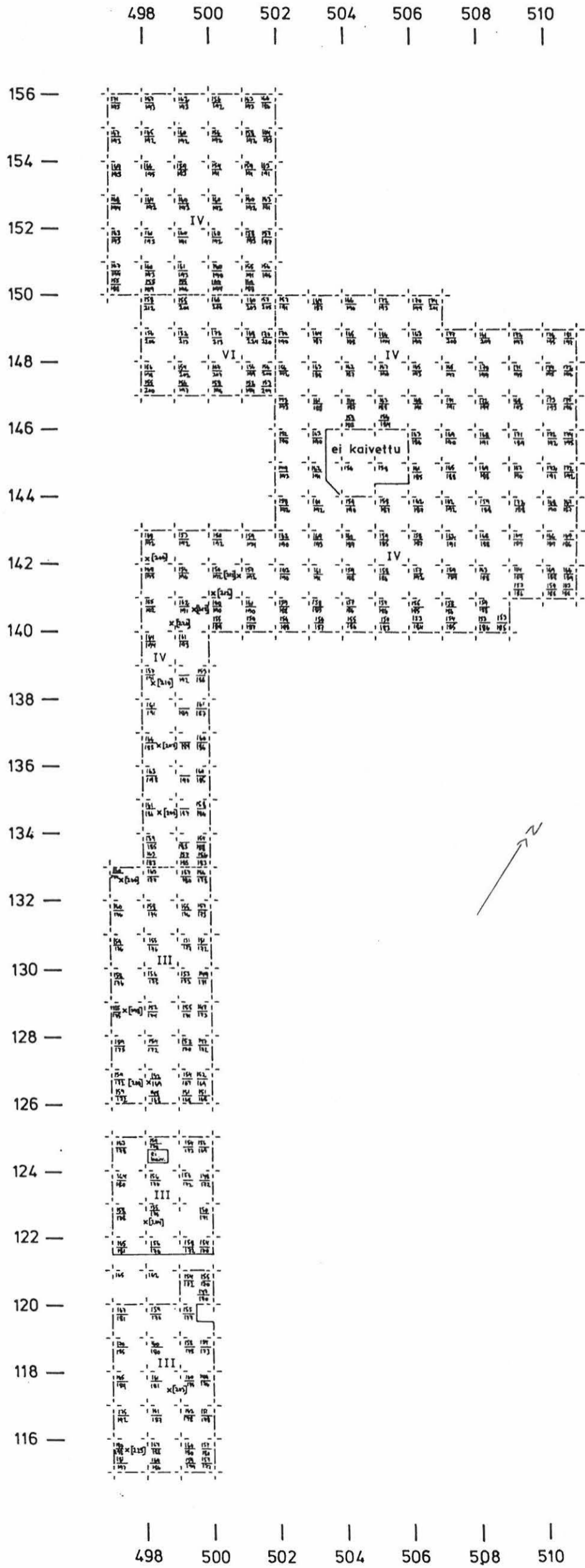
5m

KP = 125 = 178,30 m mpy

— pinta- ja pohjaluku

x tarkistus piste pohjalukuineen

piirt. J. Setälä

SODANKYLÄ **66** IONOSFÄÄRIASEMA
K. KATISKOSKI 1990

Ruudut 140 - 156/497-511

taso 2

mk 1:50

 2m

KP = 125 = 178,30

piirt. J. Setälä

- punaiseksi palanut /
palaneen sekainen hiekka
- noki
- hiili
- rautahiekka
- sora
- 1 huuhtoutunut hiekka
- 2 humus
- 3 keltainen hiekka
- 4 ruskea hiekka
- kanto, juuri

SODANKYLÄ **66** IONOSFÄÄRIASEMA
K. KATISKOSKI 1990

Ruudut 115 - 140/497-500

taso 2

mk 1:50

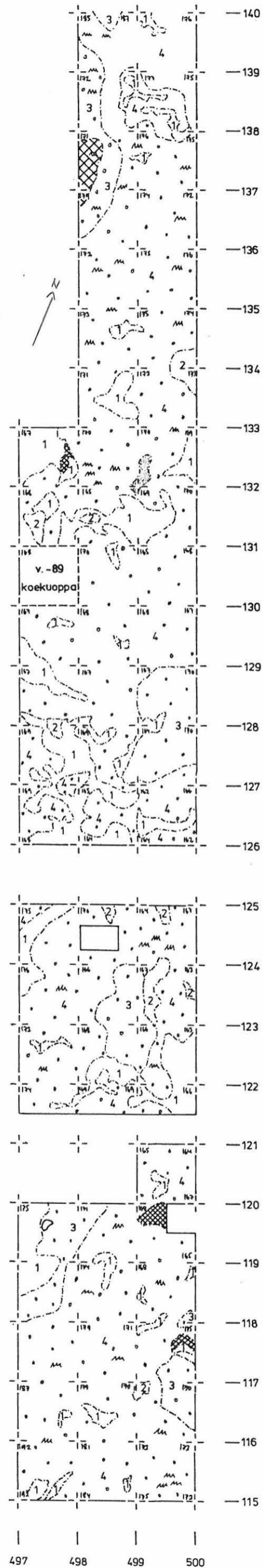
 2m

KP = 125 = 178,30

piirt. J. Setälä

- sora
- punaiseksi palanut/palaneen sekainen hiekka
- noki
- rautahiekka
- huuhtoutunut hiekka
- humus
- keltainen hiekka
- ruskea hiekka
- kivi

SODANKYLÄ 97-8 KOSKENNISKA 2-3

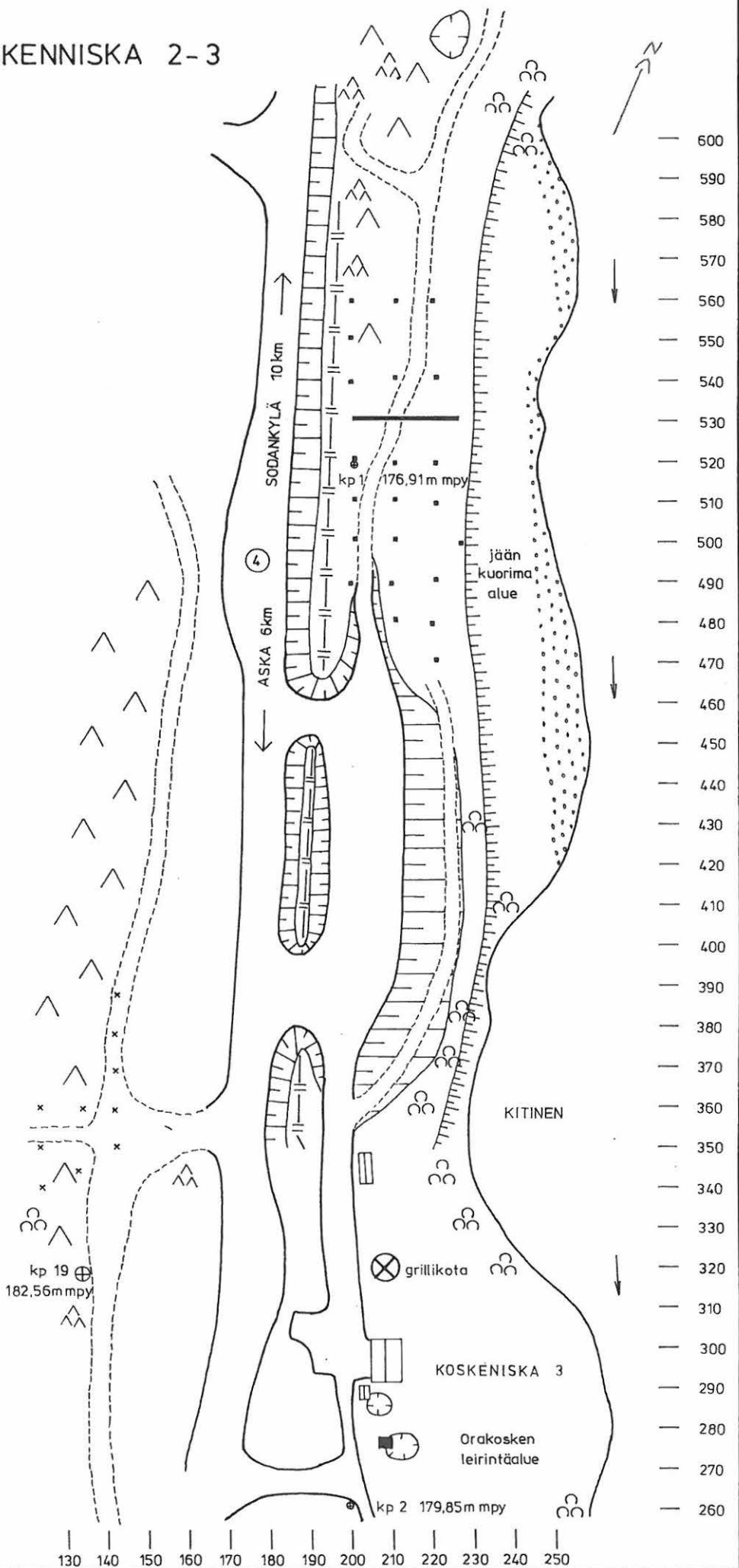
K. KATISKOSKI 1990

Yleiskartta mk 1:1000

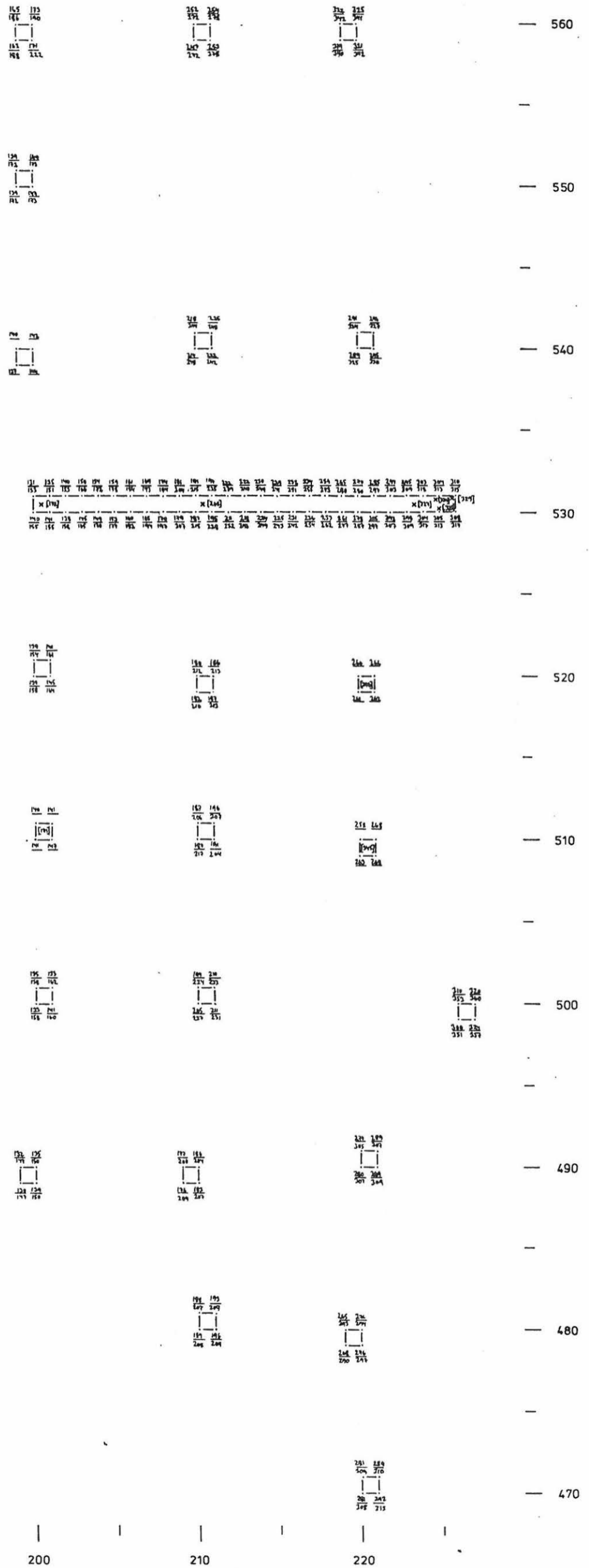
piirt. J. Setälä

- kaivausalue
- koeoja
- koeruutu
- x koepisto
- ⊕ kodanpohja
- ⊕⊙ korkeuskiintopiste
- ∴ rantakivikko

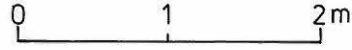
SODANKYLÄ 97 KOSKENNISKA 2
K. KATISKOSKI 1990

Pinta- ja pohjavaaituskartta
 mk 1:200 0 5 10m
 kp 1 176,91m mpy lukema 134
 pinta- ja pohjaluku
 tarkistuspisto pohjalukuineen
 piirt. J. Setälä

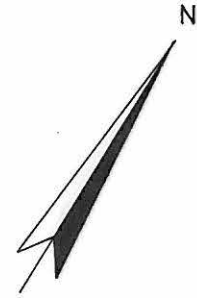
SODANKYLÄ 98 KOSKENNISKA 3 K. KATISKOSKI 1990

Pinta- ja pohjavaaituskartta
mk 1:50

kp 2 179,85 m mpy lukema 103

piirt. J. Setälä

278	$\frac{207}{216}$	211	$\frac{217}{226}$	220	$\frac{222}{229}$	225	$\frac{228}{238}$	$\frac{216}{243}$
	206	211	218	217	212	207	203	200
277	$\frac{206}{218}$	212	$\frac{216}{223}$	215	$\frac{206}{232}$	201	$\frac{197}{242}$	$\frac{202}{247}$
	209	209	216	213	203	199	201	213
276	$\frac{207}{218}$	211	$\frac{216}{224}$	210	$\frac{203}{228}$	199	$\frac{205}{246}$	$\frac{212}{246}$
	204	211	212	209	201	203	206	209
275	$\frac{203}{212}$	208	$\frac{206}{218}$	210	$\frac{205}{228}$	197	$\frac{201}{240}$	$\frac{206}{248}$
	206	207	208	209				

K.1. Työkuvaa alueen etelä- ja keskiosaa kuvataan, kuv. laati etelässä f 86086

K.2. Karvaametsän eteläosan 2-tasoa luseelta lahti kuvattuna, vas. Kitinen f 86087

K.3. Yleiskuva alueen polygoonin - f 86088
 niasta, 3-tasoa etelää kohti

K.4. Alueen polygoonin 2-tasoa, josta
 selvitettiin maasta kerääntynyttä
 ja kuivattua, kuv. kohti SW f 86089

K.5. Yleiskuva Koskeniska 2
futtimusa-alueelle uudelta
pysäköintialueelta, kuv.
kontti luodetta

f 86090

K.6. Yleiskuva Koskeniska 2-3:een, taustalla pysä-
köintialueen takana leirintäalueen rakennuksia,
kuvattu futk.-al. polybisaiasta lähti lounasta

f 86092-093

K.7. Koskenniska 3 kaivausalue
 poalutettuna, kuv. kohti itää f 86094

K.8. Koskenniska 3, kaivausalueen
 1-tasoa kohti itää f 86095

K.9. Koskenniska 3, kaivausalueen
 2-tasoa kohti itää f 86096

SODANKYLÄ, KURKIKOSKI

Yhdentoista kohteen koekaivaukset.

Museovirasto/esihistorian toimisto

Tutkimukset tehtiin Kurkikoskeen rakennettavan voimalaitoksen ja siihen liittyvän allashankkeen alle jäävien kohteiden tutkimustarpeen selvittämiseksi.

Tutkimuskustannukset: Kemijoki Oy 148 000 mk

Tutkimusraportti: K. Katiskoski 25.2. 1990 ja T. Pärssinen 20.4.1990 museoviraston esihist.tston top. ark.

IONOSFÄÄRIASEMA

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7474 97, y = 484 28, z = 175-180

Asuinpaikka löytyi 1978 Markku Torvisen inventoidessa Kitisen itärannalla, ionosfääriaseman uuden revontulitutkan eteläpuolella. Kohde sijaitsee eteläkaakkoon n. 6 km Sodankylän kirkolta, tasaisella hiekkakankaalla n. 4 m joenpintaa ylempänä.

Löytöaineisto käsitti pääasiassa palanutta luuta ja kvartsi-iskoksia. Lisäksi löytyi jasperoidi-iskos ja -esineen katkelma sekä Sär2(?)-saviastianpala. Varsinaista kulttuurimaata oli vain kuopassa, jossa oli myös hiiltä ja palanutta luuta. Paikalla tehtiin myös fosforianalyysi.

Tutkimukset jatkuvat kesällä 1990.

Löydöt: KM 24889:1-37

Ajoitus: kivik. loppu/varh. metallik.

Tutkitun alueen laajuus: 30 m²

ORAKOSKI E

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7471 70-82 ,y = 486 27-45 ,z = 165-170

Asuinpaikka löydettiin 1978 inventoinnissa, jolloin tulvien vaivaamalta rantahietikolta löytyi kvartseja n. 400 m² matkalta. Kohde sijaitsee Orakosken alapuolella Kitisen itärannalla. Kaivauksessa todettiin asuinpaikan tuhoutuneen tulvien vaikutuksesta. Ainoat löydöt saatiin rantakivikon välistä ja aivan vesirajasta poimimalla. Paikalla lienee sijainnut kivikauden loppupuolella asutusta, mutta jäänteet yksittäisiä löytöjä lukuunottamatta ovat huuhtoutuneet matalahkolta rantatörmältä. Löytöaineisto käsittää yksinomaan kvartseja.

Löydöt: KM 24891:1-16

Ajoitus: kivikausi

Tutkitun alueen laajuus: 33 m².

KIRKONKYLÄ

Kvartsi-iskoksen löytöpaikka.

Pk. 3713 09 SODANKYLÄ,

x = 7480 73 ,y = 482 92 ,z = 170-175

Sodankylän vanhan kirkon hautausmaan ja rantatörmän väliseltä kapealta kaistaleelta löydettiin 1987 inventoinnissa kvartsi-iskos. Törmän päällä kulkevan polun molemmin puolin tehtiin koepistoja, joissa ei tavattu löytöjä. Maaperä osoittautui karkeaksi ja kiviseksi. Mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa ei tavattu. Mikäli toimintaa on hautausmaan aidan sisäpuolella, lienee se jo haudankaivuussa turmeltu.

Löydöt: -

Ajoitus:-

Tutkitun alueen laajuus:-

KORVENLAMPI

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7479 74, y = 481 71 ,z = 175-180

Tutkittu alue sijaitsee Sodankylän kirkonkylän eteläosassa valtatie 4:n itäpuoleisella mäntykankaalla. Paikka löytyi inventoinnissa 1987, kun kankaalta risteävien polkujen kohdalta poimittiin kvartsi-iskoksia.

Kaivauksissa paikka osoittautui vähälöytöiseksi ja ilmeisen tilapäisluonteiseksi. Pääasiassa löytöaineisto koostui palaneesta luusta ja mikrolitittimäisistä kvartsi-iskoksista. Paikalla tehtiin myös fosforianalyysi. Asuinpaikka ajoittunee samanaikaiseksi kuin Jeesiönjoen vanha uoma, nykyinen Korvenlampi.

Löydöt: KM 24887:1-8

Ajoitus: mesoliittinen kivikausi

Tutkitun alueen laajuus: n. 20 m²

RAUTALA

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7478 14 ,y = 482 75 ,z = 170-175

Kitisen länsirannalta, Rautalan talon kohdalla Myllysaaren eteläpuolella, havaittiin 1987 inventoinnin yhteydessä tulvien vaivaamassa rantahietikossa kvartsi-iskoksia. Juustovuopajan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee vastarannalla n. 100m etelämpänä.

Kaivauksessa todettiin ranta pengerryksin tuhotuksi, eikä mahdollisesta asutuksesta ollut havaittavissa jälkiä muutamaa irrallista kvartsia vesirajassa lukuunottamatta.

Löydöt: -

Ajoitus:-

Tutkitun alueen laajuus: 8 m².

JUUSTOVUOPAJA

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7477 76-92 ,y = 483 38 ,z = 175-180

Asuinpaikka löytyi v. 1987, jolloin inventoijat poimivat Kitisen itärannalla sijaitsevan hiekkakuopan rantatörmän puoleiselta reunalta kvartsi-iskoksia. Alueella on sijainnut aiemmin hiekkaperäinen mäntykangas, jonka hiekanotto on nyttemmin lähes kokonaan turmellut.

Kaivauksessa oli enää mahdollista tutkia vain aivan entisen rantatörmän reunaa, joka on viitisen metriä joenpintaa ylempänä. Ainoastaan kahdesta koekuopasta löydettiin kvartsi-iskoksia ja -esineitä. Palanutta luuta, kvartseja sekä tasakantainen kvartsinuolenkärki saatiin pinalöytöinä. Asuinpaikka on tuhoutunut hiekanotossa. Paikalla tehtiin fosforianalyysi.

Löydöt: KM 24888:1-8

Ajoitus: kivik. loppu/varh. metallik.

Tutkitun alueen laajuus: n. 25 m²

KOIVULAN RANTA

Kvartsi-iskoksen löytöpaikka.

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7477 00 ,y = 483 30 ,z = 170-175

Kitisen länsirannalta vuoden 1987 inventoinnissa löytyi yksittäinen kvartsi-iskos läheltä Koivulan taloa. Paikalla on tulvien syövä rantatörmä. Tehdyissä lapion koepistoissa pengero osoittautui kiviperäiseksi ja kosteaksi, ollen siten epätodennäköinen asuinpaikaksi. Mitään kiinteään muinaisjäännökseen liittyvää ei havaittu.

Löydöt: -

Ajoitus: -

Tutkitun alueen laajuus: -

KOSKENNISKA 1

Hiilenpolttohauta?

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7472 48, y = 485 06, z = 175-180

Valtatie 4:n ja Kitisen länsirannan väliseltä alueelta Orakosken niskalla havaittiin 1987 inventoinnissa nelikulmainen maavalli, kooltaan n. 5 x 5 m. Koekaivauksessa vedettiin koeoja yli kohteen. Välittömästi turpeen alta paljastui vahva hiili- ja palomaakerros. Varsinaista hiiltynyttä puuta ei ollut juuri lainkaan, mikä viittaa tyhjennettyyn hiilihautaan, kuten myös miiluun liittyvät pienet kuopat vallin ulkopuolella. Mitään esihistoriallista ei ollut havaittavissa. Paikalla kasvavasta puustosta päätellen lienee miilu peräisin vuosisadan vaihteesta.

Löydöt: -

Ajoitus: historiallinen

Tutkitun alueen laajuus: 5 m².

ORAJOKISUU

Pyyntikuoppa?

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7472 34 ,y = 485 92 ,z = n. 175

Inventoinnissa 1987 löytyi Kitisen itärannalta kolme matalaa painannetta. Painanteet sijaitsevat Kitiseen Orakosken niskalla idästä laskevan Orajoen suun pohjoispuolella n. 60 metrin päässä rannasta, vapaa-ajan asunnon pihassa. Kuopat, joita kaivauksen yhteydessä löydettiin kolme lisää, ovat 195 m mpy korkeuskäyrän yläpuolella, joka puolestaan noudattelee matalahkoa, vanhaa rantapenkerettä. Nykyinen rantavalli on noin 50 m:n päässä.

Kuoppien ikä jäi epämääräiseksi löytöjen puuttuessa. Kolme ensin löydettyä kuoppaa ovat lähekkäin ja voivat olla pyyntikuoppia, joskin ilmeisesti tuulenkaatojen ja tulvien muotoilemia. Kaivauksen yhteydessä havaitut lienevät tervanpolton yhteydessä tehtyjä ja muodoltaan edellisestä poikkeavia. Ilmeisesti viimevuosisadan puolella tehtyjä. Mitään esihistorialliseen liittyvää ei tavattu.

Löydöt: -

Ajoitus: -

Tutkitun alueen laajuus: 8 m²

ORAKOSKI W

Kivikautinen asuinpaikka.

Pk. 3713 08 JÄNKÄVUOPAJA,

x = 7471 89, y = 486 08, z = 170-175

Inventoinnissa 1987 löytyi Orakosken länsirannalta kvartsi-iskoksia kosken alapuolisen rantakivikon länsipuoliselta tulvahietikolta. Kosken rannat ovat tulvavesien kuluttamina ja huuhtomina erittäin kivikkoisia ja lohkareisia. Koekaivauksessa ei muutamien kvartsilöytöjen lisäksi voitu todeta kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Vaikuttaa todennäköiseltä, että paikalla on oleskeltu tilapäisesti tai kiinteämmän asuinpaikan merkit ovat suurimmaksi osaksi tuhoutuneet vedennousuissa.

Löydöt: KM 24890:1-4

Ajoitus: kivikausi

Tutkitun alueen laajuus: 12 m²

PORTTIKOSKI E

Kvartsi-iskosten löytöpaikka.

Pk. 3713 07 ASKA,

x = 7468 38, y = 487 58, z = 175-180

Inventoinnissa 1987 Porttikosken itärannalta, kosken alapuolelta, uittoyhdistyksen tukikohtaa vastapäätä, löytyi rantatörmän päältä kvartsi-iskoksia. Kvartsit olivat polulla, telaketjutraktorin kulku-urassa. Penger on moreeniperäinen ja nousee joesta hyvin jyrkästi. Mitään asuinpaikkaan viittaavaa ei ollut havaittavissa. On epätodennäköistä, että paikalla olisi ollut asutusta tai laajaa toimintaa esihistoriallisella ajalla. Kvartsi-iskokset lienevät telaketjujen "tekemiä".

Löydöt: -

Ajoitus: -

Tutkitun alueen laajuus: 5 m².